

Sygn. akt I ACa 1408/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 31 maja 2023 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSA Andrzej Żelazowski (spr.)

Sędziowie: SSA Jerzy Bess

SSA Zygmunt Drożdziejko

Protokolant: Edyta Sieja

po rozpoznaniu w dniu 15 maja 2023 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa R. K.

przeciwko A. K. (1)

o zapłatę

i sprawy z powództwa wzajemnego A. K. (1)

przeciwko R. K.

o ustalenie

na skutek apelacji pozwanej A. K. (1)

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 22 lipca 2021 r. sygn. akt I C 367/19

1. zmienia częściowo zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

- a) **w punkcie 1. kwotę 90.000,00 zł obniża do kwoty 45.000,00 zł (czterdzieści pięć tysięcy złotych),**
- b) **punktowi 3. nadaje treść „koszty procesu pomiędzy stronami wzajemnie znosi”;**

2. oddala apelację w pozostałej części;

3. znosi pomiędzy stronami koszty postępowania apelacyjnego;

4. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Krakowie na rzecz adwokata A. Ś. kwotę 4.050 zł (cztery tysiące pięćdziesiąt złotych), w tym podatek od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu.

Sygn. akt I ACa 1408/21

UZASADNIENIE

wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie

z dnia 31 maja 2022r.

Powód R. K. w ostatecznie sprecyzowanym piśmie z dnia 21 czerwca 2019r. pozwie wniósł o zasądzenie od pozwanej A. K. (1) kwoty 90.000 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 25 czerwca 2018r. Ponadto wniósł o zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

W uzasadnieniu pozwu powód wskazał, że w czasie małżeństwa stron mieszkanie przy ul. (...) w K. zostało przekształcone w spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu i stało się majątkiem wspólnym stron. Powód wskazał, że wpłaty tytułem wkładu mieszkaniowego zostały pokryte z książeczki mieszkaniowej na którą w całości wpłat dokonali rodzice powoda i wpłaty te przewyższyły wartość wkładu, ponieważ przy przekształceniu strony nie dokonały żadnej wpłaty z majątku wspólnego a nawet Spółdzielnia dokonała zwrotu części wpłaconej kwoty na rzecz powoda.

Powód początkowo domagał się podziału majątku wspólnego stron wskazując, że w skład majątku wspólnego stron wchodzi spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego nr (...), przy ul. (...) znajdującego się w zasobach Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w K.. Postanowieniem z dnia 25 czerwca 2018 r. sprawa przekazana została do rozpoznania w trybie procesowym jako pozew przeciwko A. K. (1) o zapłatę kwoty 90.000,00 zł.

Pozwana A. K. (1) wniosła powództwo wzajemne o ustalenie, że przysługuje jej 100% udziałów w majątku wspólnym stron. Podniosła, że powód nie przyczynił się w żaden sposób do powstania majątku wspólnego, a brak przyczynienia się powoda do powstania majątku wspólnego był wynikiem jego zawinionej i nieodpowiedzialnej postawy, gdyż powód roztrwonił i zadłużył majątek. Ponadto powód był uzależniony od alkoholu, nie płacił alimentów na rzecz syna w efekcie czego jego udział we współwłasności spółdzielczego prawa do lokalu został sprzedany w drodze egzekucji komorniczej. Pozwana wskazała, że rodzice powoda darowali mu pieniądze na mieszkanie lokatorskie (wkład wynosił 25.688,12 zł), a strony w trakcie małżeństwa dopłaciły kwotę 10.856,01 zł tytułem wkładu budowlanego. Pozwana (powódka wzajemna) domaga się ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym wskazując, że powód wielokrotnie naruszał zasady współżycia społecznego m.in. poprzez znęcanie się nad pozwaną oraz z tej przyczyny, że zmuszona była spłacać długi związane z majątkiem wspólnym.

Pismem z dnia 29 grudnia 2020 r. (k. 260) pozwana zgłosiła żądanie ewentualne wskazując, że domaga się zasądzenia od pozwanego na wypadek nieuwzględnienia przez Sąd żądania pozwanej ustalenia nierównych udziałów w majątku stron kwoty 68.500,00 zł, w tym kwoty 25.200,00 zł tytułem regresu za dostarczanie synowi P. środków utrzymania w okresie od 01 stycznia 2018 r. do dnia 31 grudnia 2020 r. na podstawie art. 140 krip wobec bezskuteczności egzekucji alimentów od pozwanego, kwoty 35.300,00 zł z tytułu spłaconego przez pozwaną zadłużenia lokalu, 8.000,00 zł tytułem kosztów remontu lokalu zdewastowanego przez powoda.

Powyższe żądanie wyłączone zostało do odrębnego rozpoznania i przekazane do rozpoznania Sądowi Rejonowemu (...)w K.według właściwości.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Powód został przyjęty w poczet członków (...) Spółdzielni Mieszkaniowej w 1974r. W dniu 18 kwietnia 1985r. został zatwierdzony przydział mieszkania typu rotacyjnego przy ul. (...) w K.. Przydziałem nr (...) zostali objęci powód, ówczesna żona powoda E. K. oraz syn A. K. (2). W dniu 16 stycznia 1987r. małżeństwo E. i R. K. zostało rozwiązane przez rozwód. Powód zawarł związek małżeński z pozwaną (powódką wzajemną) w 1991r. W dniu 28 października 1999r. Zarząd (...) Spółdzielni Mieszkaniowej anulował przydział mieszkania przy ulicy (...) z dnia 18 kwietnia 1985r., zatwierdzając jednocześnie nowy przydział mieszkania spółdzielczego typu własnościowego wskazując, że w mieszkaniu mają prawo zamieszkiwać powód, żona-pozwana (powódka wzajemna) oraz syn P. K.. Przydział mieszkania nastąpił z uwagi na przekwalifikowanie mieszkania rotacyjnego na docelowe własnościowe. Po podziale

(...) Spółdzielni Mieszkaniowej, przedmiotowy lokal mieszkalny znajduje się w zasobach Spółdzielni Mieszkaniowej (...) „ w K. .

W dniu 8 listopada 1999r. (...) Spółdzielnia Mieszkaniowa wyraziła zgodę na przekształcenie lokatorskiego prawa do lokalu nr (...) przy ul. (...) na własnościowe prawo do lokalu. Spółdzielnia wskazała, że wymagany wkład budowlany to 36.688,12 zł, natomiast posiadany wkład mieszkaniowy to 25.832,10 zł. Spółdzielnia ustaliła, że do wpłaty pozostało 10.856,01 zł tytułem wkładu budowlanego. Na poczet wkładu budowlanego została zlikwidowana książeczka mieszkaniowa nr (...) wystawiona na powoda. (...) przekazała na konto Spółdzielni środki z rozliczenia książeczki mieszkaniowej powoda w wysokości 16.461,14 zł. Nadwyżka wkładu budowlanego wyniosła 5.605,13 zł, z czego na wniosek powoda kwotę w wysokości 2.866,15 zł przeznaczono na poczet opłat czynszowych; kwotę 6,44 zł na fundusz społeczno – wychowawczy, zaś pozostała nadwyżka została zwrócona powodowi, którą przeznaczył na rozliczenia z pierwszą żoną.

Wyrokiem Sądu Rejonowego (...) w K. z dnia 22 grudnia 2000r., sygn. akt (...) powód został prawomocnie skazany na karę 10 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania kary na okres 2 lat próby za to, że w okresie od 28 marca 2000r. do sierpnia 2000r. w K. znęcał się psychicznie nad swoją żoną A. K. (1) w ten sposób, że znieważał ją słowami powszechnie uznanymi za obelżywe, groził jej pozbawieniem życia, a fizycznie w ten sposób, że w maju 2000r. poprzez pobicie jej pięściami po głowie, plecach i rękach oraz kopiąc spowodował u niej liczeni stłuczenia i zsinienia, które to obrażenia pociągnęły za sobą naruszenie czynności narządów ciała na okres poniżej 7 dni.

Pozwana (powódka wzajemna) wraz z synem P. K. w 2006r. wyprowadziła się z mieszkania przy ul. (...) w K. z uwagi na zachowanie powoda, który stosował wobec nich przemoc. Pozwana (powódka wzajemna) wraz z synem w okresie od 5 maja 2006r. do 15 listopada 2007r. przebywała w Ośrodku (...) w K.. W mieszkaniu przy ul. (...) w K. po wyprowadzce pozwanej nadal zamieszkiwał powód. Mieszkanie znajdowało się w złym stanie i nadawało się do remontu, było zadłużone

Powód rozwiódł się z pozwaną (powódką wzajemną) w 2009r. Strony nie dokonały podziału majątku wspólnego małżeńskiego.

Uchwałą Rady Nadzorczej nr (...) z 25 września 2013r. powód został wykluczony ze Spółdzielni Mieszkaniowej (...) „ z powodu uporczywego wielomiesięcznego zalegania z opłatami za mieszkanie; w dacie podjęcia uchwały zalegał na kwotę 19.503,46 zł.

Powód zalegał także z zapłatą alimentów na rzecz syna. W toku postępowania egzekucyjnego postanowieniem z dnia 27 listopada 2013r., sygn. akt (...) Sąd Rejonowy (...) w K. przysądził na rzecz wierzyciela - P. K., syna powoda i pozwanej, udział 1/2 części w spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu mieszkalnego nr (...), położonego przy ul. (...) w K. - w zasobach Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w K., za cenę 57.133,32 zł, która w całości została uiszczona w gotówce. Powód złożył zażalenie ww. postanowienie. Postanowieniem z dnia 6 marca 2014r. Sąd Okręgowy w K., Wydział II Cywilny Odwoławczy oddalił zażalenie powoda na powyższe postanowienie.

Wyrokiem z dnia 25 stycznia 2017r. Sąd Rejonowy (...) w K.nakazał powodowi opuszczenie i opróżnienie z rzeczy lokalu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w K. i wydania go pozwanej (powódce wzajemnej) A. K. (1).

Zadłużenie z tytułu niepłaconego czynszu za lokal mieszkalny nr (...), położony przy ul. (...) w K. wyniosło na dzień 21 czerwca 2016r. kwotę 32.116,67 zł. W dniu 9 marca 2017r. pozwana (powódka wzajemna) dokonała przelewu kwoty 24.398 zł na rzecz Spółdzielni Mieszkaniowej (...) tytułem spłaty zadłużenia czynszu za mieszkanie.

Lokal mieszkalny nr (...), położony przy ul. (...) w K. został sprzedany przez pozwaną (powódkę wzajemną) i P. K. w dniu 12.12.2017r. za kwotę 180.000 zł.

W skład majątku wspólnego małżeńskiego stron nie wchodzi obecnie żadne składniki majątkowe.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Rozliczenie wydatków, nakładów i innych świadczeń z majątku wspólnego na rzecz majątku odrębnego lub odwrotnie, a także rozliczenie długów jednego z małżonków zaspokojonych z majątku wspólnego następuje w postępowaniu nieprocesowym wówczas, gdy toczy się postępowanie o podział majątku wspólnego po ustaniu małżeńskiej wspólności majątkowej przewidziane w przepisach art. 567 k.p.c. To ostatnie postępowanie wchodzi jednak w rachubę wtedy, gdy przedmioty majątkowe nabyte przez oboje małżonków lub przez jednego z nich w czasie trwania małżeństwa jako obiekt podziału w sensie fizycznym jeszcze istnieją. Jeżeli tego rodzaju majątku nie ma, to brak jest podstaw do rozliczenia wydatków i nakładów w trybie postępowania nieprocesowego, bo nie ma również podstaw do postępowania o podział majątku wspólnego. Do rozpoznania roszczeń z tytułu zwrotu wydatków i nakładów, a także długów, o których mowa w przepisie art. 45 k.r.o., właściwy jest wówczas tryb procesowy, z tym że materialnoprawną podstawą rozstrzygnięcia pozostaje przepis art. 45 k.r.o. jako *lex specialis* w stosunku do przepisów Kodeksu cywilnego o zwrocie nakładów na cudzą rzecz lub o bezpodstawnym wzbogaceniu (por. uzasadnienie postanowienia SN z dnia 12 kwietnia 2000 r. w sprawie IV CKN 27/00; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2014 r., sygn. akt V CZ 36/14, LEX nr 1486680, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2000 r., sygn. akt IV CKN 27/00, wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 8 stycznia 2014 r., sygn. akt V ACa 592/13, LEX nr 1437982). Jak wynika z ustalonego stanu faktycznego w skład majątku wspólnego małżeńskiego stron nie wchodzi obecnie żadne składniki majątkowe. Zatem tryb procesowy dochodzenia przez powoda swoich roszczeń z tytułu nakładów na majątek wspólny jest właściwy, a podstawę rozstrzygnięcia powinien stanowić art. 45 k.r.o.

Zgodnie z art. 45 § 1 k.r.o. każdy z małżonków powinien zwrócić wydatki i nakłady poczynione z majątku wspólnego na jego majątek osobisty, z wyjątkiem wydatków i nakładów koniecznych na przedmioty majątkowe przynoszące dochód. Może żądać zwrotu wydatków i nakładów, które poczynił ze swojego majątku osobistego na majątek wspólny. Nie można żądać zwrotu wydatków i nakładów zużytych w celu zaspokojenia potrzeb rodziny, chyba że zwiększyły wartość majątku w chwili ustania wspólności. Stosownie do § 3 art. 45 k.r.o. przepisy powyższe stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy dług jednego z małżonków został zaspokojony z majątku wspólnego.

Zgodnie zaś z art. 46 k.r.o. w sprawach nieunormowanych w artykułach poprzedzających od chwili ustania wspólności ustawowej do majątku, który był nią objęty, jak również do podziału tego majątku, stosuje się odpowiednio przepisy o wspólności majątku spadkowego i o dziale spadku.

Ze zgromadzonego materiału dowodowego wynika, że na poczet wkładu budowlanego wymaganego w związku z przekształceniem spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego stron na własnościowe została zlikwidowana książeczka mieszkaniowa wystawiona na powoda. (...) przekazała na konto Spółdzielni środki z rozliczenia książeczki mieszkaniowej powoda w wysokości 16.461,14 zł, z których została pokryty brakujący wkład budowlany w wysokości 10.856,01 zł. Zatem cały wkład na mieszkanie uiszczył powód z majątku osobistego. W świetle powyższych okoliczności bezzasadny okazał się zarzut pozwanej (powódki wzajemnej) jakoby strony w trakcie małżeństwa strony dopłaciły brakującą kwotę 10.856,01 zł z majątku wspólnego. W związku z powyższym spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu przy ul. (...) stanowiło w całości nakład powoda z jego majątku osobistego na majątek wspólny.

Powód rozwiódł się z pozwaną (powódką wzajemną) w 2009r. Strony nie dokonały podziału majątku wspólnego małżeńskiego, w związku z czym strony pozostawały we współwłasności w częściach ułamkowych po 1/2 każdy z nich co do spornego prawa spółdzielczego. W 2013r. powód utracił udział w spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu mieszkalnego nr (...), położonego przy ul. (...) na rzecz syna P. K. w związku z przysądzeniem na jego rzecz udziału 1/2 części w przedmiotowym lokalu. W związku z czym jako nakład na majątek wspólny może być rozpatrywany wyłącznie jako nakład poczyniony przez powoda na majątek wspólny stanowiący udział pozwanej w spółdzielczym prawie do lokalu.

W orzecznictwie wskazuje się, że artykuł 45 k.r.o. ma zastosowanie w przypadku wniesienia wkładu z majątku odrębnego małżonka do spółdzielni mieszkaniowej, jeżeli prawo spółdzielcze otrzymane w zamian za wniesienie wkładu weszło do majątku wspólnego (por. uchwała SN z 9.01.1986 r., III CZP 71/85, OSNCP 1986/12, poz. 196).

Dla ustalenia wartości nakładu należy ustalić wartość prawa spółdzielczego, a następnie określić, jaką część wkładu stanowiła wpłata z majątku odrębnego; jeżeli w całości pokryła wkład, to wartość nakładu jest równa wartości spółdzielczego prawa do lokalu (por. uchwała SN z 5.10.1990 r., III CZP 55/90, OSNCP 1991/4, poz. 48).

Bezspornym w niniejszej sprawie był fakt, że lokal mieszkalny nr (...), położony przy ul. (...) w K. został sprzedany przez pozwaną (powódkę wzajemną) i P. K. za kwotę 180.000 zł. W związku z tym, iż nakład z majątku powoda na majątek wspólny może być rozpatrywany wyłącznie w kontekście nakładu na udział pozwanej należy ocenić jego wartość na sumę 90.000 zł (1/2 z 180.000 zł). Równowartość lokalu stanowiła nakład powoda na majątek wspólny, nakład ten zwiększył wartość majątku w chwili ustania wspólności, zatem niezasadny jest zarzut pozwanej w kontekście art. 45§1 zd. ostatek k.r.o..

Pozwana sama zrzekła się prawa do kwestionowania równego udziału w majątku wspólnym, ponieważ to na jej wniosek jako przedstawiciela ustawowego mał. wierzyiciela P. K. zostało wszczęte i zakończone licytacją postępowanie egzekucyjne z udziału 1/2 części należącego do powoda w przedmiotowym mieszkaniu.

Mając na względzie powyższe okoliczności Sąd zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 90.000 zł tytułem zwrotu nakładu z majątku osobistego powoda na majątek wspólny stron (pkt 1 wyroku).

Powód zgłosił żądanie zapłaty kwoty 90.000 zł na piśmie (k. 78) na rozprawie w dniu 25 czerwca 2018r. (k. 80), natomiast żądanie zasądzenia odsetek za opóźnienie od tej kwoty od dnia 25 czerwca 2018r. dopiero w piśmie z dnia 21 czerwca 2019r. (k. 142), w związku z czym Sąd zasądził na podstawie art. 481 k.c. odsetki ustawowe za opóźnienie od tej kwoty od dnia 29 czerwca 2019r. uznając, że dopiero w piśmie z 21 czerwca 2019r. powód skonkretyzował swoje roszczenie wraz z podaniem okoliczności faktycznych. Ponieważ odpis pisma został doręczony bezpośrednio pełnomocnikowi pozwanej sąd przyjął 7-dniowy termin na doręczenie korespondencji pełnomocnikowi pozwanej i stąd zasądzenie odsetek od daty 29 czerwca 2019r. do dnia zapłaty. Powództwo o zapłatę w części dotyczącej odsetek za opóźnienie za okres od 25 czerwca 2018r. do 28 czerwca 2019r. podlegało zatem oddaleniu.

O kosztach procesu pomiędzy stronami w zakresie pozwu głównego orzekł Sąd na zasadzie art. 98 k.p.c.

Sąd Okręgowy zważył nadto, że powództwo wzajemne pozwanej o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym małżonków podlegało oddaleniu.

Podstawę żądań pozwanej (powódki wzajemnej) stanowi przepis art. 43 § 2 k.r.o. Przepis art. 43 § 1 k.r.o. wprowadza zasadę, że z chwilą ustania majątkowej wspólności małżeńskiej w majątku objętym wcześniej tą wspólnością powstają udziały, a ich wielkość jest równa. Zgodnie z § 2 art. 43 k.r.o. z ważnych powodów każdy z małżonków może żądać, ażeby ustalenie udziałów w majątku wspólnym nastąpiło z uwzględnieniem stopnia, w którym każdy z nich przyczynił się do powstania tego majątku. Odejście od tej zasady może nastąpić tylko w wyjątkowych wypadkach i wymaga orzeczenia sądu. Orzeczenie to ma charakter konstytutywny (por. m.in. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 1972 r., III CZP 83/72, OSNC 1973/7-8/124). Zmierza ono bowiem do zmiany stosunku prawnego wynikającego z art. 43 § 1 k.r.o., a polegającego na równych udziałach małżonków w majątku wspólnym, i do ukształtowania tego stosunku w odmienny sposób, tj. przyznania małżonkom nierównych udziałów, o wysokości ustalonej przez sąd.

Jak wskazuje się w orzecznictwie żądanie ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym może być zgłoszone w ramach postępowania o podział majątku wspólnego, może też być dochodzone odrębnym powództwem. Nie może jednak być dochodzone po dokonaniu podziału majątku wspólnego (por: Elżbieta Skowrońska-Bocian, Komentarz do art. 43 k.r.o. LexisNexis 2014, Lex nr 10094, tak też Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 17 kwietnia 2015 r., III CZP 9/15, Lex nr 1665896). Nie istnieje już bowiem masa majątkowa stanowiąca udziałową wspólność małżonków, bądź byłych małżonków. Nie istnieje zatem przedmiot majątkowy do którego orzeczenie o ustaleniu nierównych udziałów mogłoby się odnosić (por. uzasadnienie wyroku SA w Krakowie z dnia 6.08.2015r., sygn. akt I ACa 576/15). Jak wynika z ustalonego stanu faktycznego w skład majątku wspólnego małżeńskiego stron nie wchodzi obecnie żadne składniki, zatem strony nie pozostają we współwłasności udziałowej co do żadnego składnika majątku wspólnego. Powództwo o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym podlega oddaleniu z uwagi na to, że w

dacie wniesienia pozwu nie jest spełniona zasadnicza jego przesłanka w postaci istnienia majątku wspólnego. Powód w 2013r. stracił udział w spółdzielczym prawie do lokalu na rzecz syna. Zatem od tego momentu nie pozostaje we współwłasności udziałowej z byłą żoną. W związku z tym, że nie istnieje już masa majątkowa stanowiąca udziałową wspólność byłych małżonków, nie istnieje przedmiot majątkowy do którego orzeczenie o ustaleniu nierównych udziałów mogłoby się odnosić. Dlatego też zbędne jest badanie dalszych przesłanek wymienionych w art. 43 § 2 k.r.o. tj. stopnia, w jakim każdy z małżonków przyczynił się do powstania majątku wspólnego, jak też istnienia ważnych powodów do wystąpienia z takim żądaniem. Podobnie z przyczyn wskazanych wyżej sąd nie badał przesłanek z art. 43 § 3 k.r.o.

Na zasadzie art. 102 k.p.c. Sąd nie obciążył pozwanej (powódki wzajemnej) kosztami procesu na rzecz powoda (pozwanego wzajemnie) związanymi z powództwem wzajemnym. Sąd wskazał w tym zakresie, że pozwana nie należy do kręgu osób zamożnych i tym samym została zwolniona od opłat sądowych w całości. Pozwana mieszka z synem P. który wymaga stałego leczenia, splaca pożyczki i kredyt zaciągnięte na spłatę zadłużenia i zakup nowego mieszkania. Zdaniem Sądu powyższe stanowi szczególną okoliczność, o której mowa w art. 102 k.p.c., uzasadniającą odstąpienie od obciążenia pozwanej kosztami procesu należnymi powodowi. Wnosząc pozew wzajemny, pozwana (powódka wzajemna) była nadto subiektywnie przekonana o jego słuszności.

O kosztach pomocy prawnej udzielonej z urzędu pozwanej (powódce wzajemnej) orzekł Sąd na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. 2015. poz. 1800 z późn. zm.) przyznając je w stawce wynikającej z § 2 pkt 6 Rozporządzenia, nie zaś w stawce przewidzianej w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. 2019 r., poz. 18). W ocenie Sądu bowiem rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu przewidujące niższe stawki kosztów pomocy prawnej jest niezgodne z Konstytucją. Sąd powołał się w tym zakresie wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 kwietnia 2020 r., SK 66/19.

Od powyższego wyroku apelację wniosła pozwana, zaskarżając wyrok w pkt 1 i 3, tj. w zakresie, w jakim Sąd Okręgowy zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 90.000,00 zł (pkt 1) oraz w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach procesu związanych z powództwem głównym (pkt 3) zarzucając Sądowi Okręgowemu naruszenie:

1. art. 5 kc wobec przez niezastosowanie go, mimo że powód rażąco nadużył swego prawa do żądania zwrotu nakładów, gdyż sam w ogóle nie wykonywał obowiązków wobec rodziny wynikających z art. 23 i 27 k.r.o., szczególnie nie zaspokoił potrzeb mieszkaniowych rodziny i nie pomnożył majątku wspólnego, lecz wręcz przeciwnie rozmyślnie utracił połowę jedyne składnika majątku wspólnego – mieszkania,

1. art. 233§ 1 kpc wobec niedokonania wszechstronnego rozważenia zebranego materiału i pominięcia, że powód w rażący sposób zaniedbał obowiązki wobec rodziny, oraz błędnego ustalenia, że to pozwana wszczęła egzekucję, gdyż przyłączyła się do wniosku egzekucyjnego spółdzielni mieszkaniowej, aby mieszkanie zachować mieszkanie dla syna, co miała istotny wpływ na wynik sprawy,

2. art. 328 §2 kpc przez nieuzasadnienie zarzutu pozwanej nadużycia prawa przez powoda.

Pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa głównego.

Na uzasadnienie pozwana wskazała, że powód nie udzielał pomocy rodzinie, wręcz psychicznie znęcał się nad żoną-pozwaną, nie współdziałał z nią dla dobra rodziny i w celu pomnożenia majątku wspólnego, który utracił i zadłużył, nie przyczyniał się według swych sił i możliwości zarobkowych do zaspokajania potrzeb rodziny, bo przez znaczną część życia nie pracował zawodowo i dlatego ma 600 zł miesięcznie emerytury, co uniemożliwia ściąganie istniejących nadal zaległości alimentacyjnych wobec poważnie i przewlekłe chorego syna, którego cały ciężar utrzymania obciąża wyłącznie pozwaną. A pozwana do tej pory splaca kredyty zaciągnięte na zapłatę 57 tys. zł ceny licytacyjnej mieszkania, aby połowę jego otrzymał syn stron. Powód bowiem rozmyślnie doprowadził do

licytacji komorniczej połowy mieszkania za wielkie długi mieszkaniowe wobec spółdzielni i alimentacyjne wobec syna stron, oraz zmusił po licytacji pozwaną z synem do ucieczki z tego mieszkania ,w całości stanowiącego ich własność. Pozwana wraz z małoletnim synem przez półtora musieli egzystować w ośrodku dla osób dotkniętych przemocą. Wcześniej powód został prawomocnie skazany za psychiczne znęcanie się nad pozwaną. Rodzina przeszła gehennę, bo zamieszkiwanie w ośrodku było mocno stresujące, niekomfortowe i bardzo odbiło się na zdrowiu, szczególnie w tym psychiczne syna, ogólnie przyczyniając się do pogorszenia jego stanu zdrowia. Powód po wyzuciu rodziny z mieszkania dodatkowo zadłużył je i zniszczył, a pozwana musiała je na własny koszt wyremontować, aby móc korzystnie je sprzedać deweloperowi i po dopłacie kupić od niego nowe, lepsze mieszkanie, aby zapewnić synowi godziwe warunki życia.

Przepisy art.23 i 27 kro mają szczególne charakter, bo dotyczą zaspokajania potrzeb rodziny, co wyłącznie spadło na pozwaną.

Sąd I instancji zupełnie pominął, że pozwana sama wychowywała i utrzymywała syna przez cały czas trwania wspólnoty majątkowej, a nadto pracowała zawodowo jako położna, dodatkowo dorabiając w nadgodzinach, w przeciwieństwie do powoda, który rzadko pracował, nadużywał alkoholu, roztrwonił i nie pomnożył wspólnego majątku. Fakty te ustalił sąd w uparciu o dokumenty, a potwierdził je także świadek P. K., syn stron, na rozprawie w dn. 26.01.21 r.,

Sumując, z ustaleń sądu jednoznacznie wynika, że powód rażąco naruszał zasady współżycia społecznego, bo w ogóle nie wywiązywał się z obowiązków rodzinnych.

Dlatego sąd winien wziąć pod uwagę szczególnie naganne postępowanie powoda i zastosować art. 5 kc, a tym samym oddalić powództwo, bowiem jest to jedyny prawny sposób, aby wyrównać krzywdy pozwanej uczynione przez powoda. Wymaga tego elementarne poczucie sprawiedliwości i zasada słuszności. Trzeba mieć na uwadze, że niekorzystna wykładnia art.43 i 45 kro uniemożliwiła pozwanej żądanie ustalenia nierównych udziałów, gdy pozwana musiała przymusowo wyzbyć się mieszkania, a powód, który osobiście nie przyczynił się do zgromadzenia pieniędzy na wkład mieszkaniowy, a otrzymał je od rodziców - natomiast pozwana przez cały okres trwania małżeństwa i wspólnoty pracowała ponad miarę aby utrzymać rodzinę, w przeciwieństwie do powoda.

W tej sytuacji żądanie przez powoda zwrotu nakładów, gdy sam się do nich nie przyczynił w najmniejszej mierze, stanowi nadużycie prawa, powodując, także oprócz naruszenia w/w zasad, niejednakowe traktowanie małżonków.

Dominujący w judykaturze pogląd przyjmuje, że poza nielicznymi wyjątkami, nie ma podstaw do generalnego wyłączenia stosowania art. 5 k.c. BOWIEM odwołanie się do tej klauzuli generalnej pozwala sądowi na uwzględnienie złożoności i bogactwa życia, umożliwiając mu realizację zasady słuszności w orzekaniu - co winni mieć miejsce w niniejszej sprawie.

Rekapitulując, istnieje w niniejszej sprawie podstawa do zaliczenia na poczet nakładu powoda wartości rozmyślnie uszczuplonego i roztrwonionego przez niego majątku wspólnego, w oparciu o art. 5 i art. 415 kc.

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z 19 maja 1989 r., III CZP 52/89, stwierdził, że jeśli przed podziałem majątku wspólnego jedno z małżonków doprowadzi do rozmyślnego wyzbycia się określonych składników majątku wspólnego ze szkodą dla rodziny, to przy ustaleniu masy podziału wartość uszczuplonego majątku powinna mieć wpływ na rozliczenie pieniężne między podmiotami tego majątku albo na ustalenie nierównych udziałów małżonków w majątku wspólnym. Zasada ta znalazła swój wyraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

Pozwana zarzuciła nadto, że z rozliczenia kosztów budowy spornego lokalu wynika, że udział procentowy uiszczonego przez pozwanego wkładu budowlanego wynosił łącznie 70,41% bowiem część kredytu zaciągnięta na budowę lokalu w wysokości 29,59% wkładu podlegała umorzeniu jako pomoc państwa. Tym samym na rzecz pozwanej także przypadła część wynikającego z tego tytułu przysporzenia, która winna podlegać rozliczeniu pomiędzy stronami, pomniejszając należną powodowi kwotę zasądzoną tytułem zwrotu nakładów.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja zasługuje na częściowe uwzględnienie.

Sąd Okręgowy prawidłowo wywiódł, że rozliczenie wydatków i nakładów poczynionych z majątku wspólnego na majątek osobisty jednego z małżonków lub zwrotu wydatków i nakładów, które poczynił jeden z małżonków ze swojego majątku osobistego na majątek wspólny następuje w postępowaniu nieprocesowym wówczas, gdy toczy się postępowanie o podział majątku wspólnego po ustaniu małżeńskiej wspólności majątkowej przewidziane w przepisach art. 567 k.p.c. Jeżeli tego rodzaju majątek już nie istnieje, to brak jest podstaw do rozliczania wydatków i nakładów w trybie postępowania nieprocesowego, bo nie ma podstaw do wszczęcia postępowania o podział majątku wspólnego. Do rozpoznania roszczeń z tytułu zwrotu wydatków i nakładów, o których mowa w przepisie art. 45 k.r.o., właściwy jest wówczas tryb procesowy, a materialnoprawną podstawą rozstrzygnięcia pozostaje przepis art. 45 k.r.o. jako *lex specialis* w stosunku do przepisów Kodeksu cywilnego o zwrocie nakładów na cudzą rzecz lub o bezpodstawnym wzbogaceniu (postanowienie SN z dnia 12 kwietnia 2000 r. w sprawie IV CKN 27/00; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2014 r., sygn. akt V CZ 36/14, LEX nr 1486680, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2000 r., sygn. akt IV CKN 27/00, wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 8 stycznia 2014 r., sygn. akt V ACa 592/13, LEX nr 1437982).

Jak wynika z ustalonego stanu faktycznego w skład majątku wspólnego małżeńskiego stron nie wchodzi obecnie żadne składniki majątkowe. Zatem do dochodzenia przez powoda roszczeń z tytułu nakładów na majątek wspólny właściwy jest tryb procesowy, a podstawę rozstrzygnięcia powinien stanowić art. 45 k.r.o.

Zgodnie zaś art. 45 § 1 k.r.o. każdy z małżonków powinien zwrócić wydatki i nakłady poczynione z majątku wspólnego na jego majątek osobisty, z wyjątkiem wydatków i nakładów koniecznych na przedmioty majątkowe przynoszące dochód. Może żądać zwrotu wydatków i nakładów, które poczynił ze swojego majątku osobistego na majątek wspólny. Nie można żądać zwrotu wydatków i nakładów zużytych w celu zaspokojenia potrzeb rodziny, chyba że zwiększyły wartość majątku w chwili ustania wspólności.

Prawidłowo nadto wywiódł Sąd Okręgowy, że artykuł 45 k.r.o. ma zastosowanie w przypadku wniesienia wkładu z majątku odrębnego małżonka do spółdzielni mieszkaniowej, jeżeli prawo spółdzielcze otrzymane w zamian za wniesienie wkładu weszło do majątku wspólnego (por. uchwała SN z 9.01.1986 r., III CZP 71/85, OSNCP 1986/12, poz. 196). Dla ustalenia wartości nakładu należy ustalić wartość prawa spółdzielczego, a następnie określić, jaką część wkładu stanowiła wpłata z majątku odrębnego; jeżeli w całości pokryła wkład, to wartość nakładu jest równa wartości spółdzielczego prawa do lokalu. Wartość nakładu z majątku odrębnego jednego z małżonków na ich majątek wspólny, polegającego na wpłacie dokonanej przez tego małżonka na wkład mieszkaniowy (budowlany) związany ze spółdzielczym prawem do lokalu, odpowiada w chwili podziału tego majątku takiej części wartości spółdzielczego prawa do lokalu, jaką część stanowiła ta wpłata w stosunku do całego wkładu wpłaconego przez małżonków, od zgromadzenia którego uzależniony był przydział mieszkania. Od tak ustalonej wartości odlicza się nieuiszczoną część kredytu przypadającą na koszt budowy lokalu należącego do majątku wspólnego. Utrwalony i powszechnie akceptowany jest pogląd, że wartość spółdzielczego prawa do lokalu w sprawach o podział majątku wspólnego określa się według cen rynkowych, a nie według wysokości wkładu budowlanego (por. uchwała SN z 5.10.1990 r., III CZP 55/90, OSNCP 1991/4, poz. 48, postanowienie SN z dnia 26 stycznia 2011 r., III CSK 329/10).

Bezspornym w niniejszej sprawie był fakt, że lokal mieszkalny nr (...), położony przy ul. (...) w K. został sprzedany przez pozwaną (powódkę wzajemną) i P. K. za kwotę 180.000 zł. Strony w toku postępowania nie kwestionowały, iż kwota powyższa stanowiła wartość rynkową wyznaczającą równowartość prawa do lokalu. Niewątpliwie nadto nakład z majątku powoda na majątek wspólny może być rozpatrywany wyłącznie w odniesieniu nakładu na udział pozwanej we współwłasności prawa do lokalu skoro powód doprowadził do utraty przysługującego mu udziału, a którego równowartość stanowi kwota 90.000 zł (1/2 z 180.000 zł).

Na uwzględnienie zasługuje zarzut odnoszący się do wysokości jaka część wkładu budowlanego przeznaczonego na pokrycie kosztów budowy lokalu pokryta została ze środków uiszczonych przez powoda. Z zaświadczenia (...)

Spółdzielni Mieszkaniowej z dnia 08 listopada 1999 r. (k. 6-7) wynika, że udział procentowy uiszczonego przez pozwanego wkładu budowlanego w stosunku do kosztów budowy lokalu wynosił łącznie 70,41%, w tym wkład mieszkaniowy stanowił 11,22% oraz przypadająca do spłaty część kredytu zaciągnięta na budowę lokalu 59,19 %. Część kredytu zaciągnięta na budowę lokalu w wysokości 29,59% wkładu podlegała umorzeniu jako pomoc państwa. Część ta stanowi przysporzenie, które przypadło na rzecz obojga małżonków, pomniejszając należną powodowi kwotę zasądzoną tytułem zwrotu nakładów. Oznacza to, że wysokość nakładów powoda stanowi 70,41% równowartości lokalu, tj. kwota 126.738,00 zł, a w odniesieniu do udziału pozwanej kwota 63.369,00 zł (126.738,00 / 2), nie zaś jak ustalił Sąd Okręgowy kwota 90.000,00 zł co oznacza, że powództwo co do kwoty 26.631,00 zł, stanowiącej różnicę pomiędzy zasądzoną kwotą 90.000,00 zł a kwotą 63.369,00 zł podlegało oddaleniu, a zasądzona należność podlegała zmniejszeniu już tylko z tej przyczyny.

Na uwzględnienie zasługują także zarzuty apelacji, iż Sąd Okręgowy w żaden sposób nie odniósł się w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku do podnoszonego przez pozwaną zarzutu sprzeczności dochodzonego przez powoda roszczenia z zasadami współżycia społecznego. Nie odniósł się także do wniosków dowodowych zgłaszanych na powyższą okoliczność przez pozwaną.

Sąd Apelacyjny w toku postępowania odwoławczego dokonał uzupełnienia postępowania dowodowego, przeprowadzając na tą okoliczność dowód z przesłuchania stron oraz dopuścił dowód z akt postępowania karnych prowadzonych przez Sąd Rejonowy (...) w K. - (...), (...) i (...) (z tych ostatnich akt tych nie było możliwe przeprowadzenie dowodu wobec ich zniszczenia po upływie czasu przechowywania w archiwum), a także z dokumentów przedłożonych przez strony w toku postępowania odwoławczego.

Z przeprowadzonego postępowania dowodowego jednoznacznie wynika, że powód podczas trwania małżeństwa z pozwaną nie przyczyniał się w odpowiednim stopniu do zaspokajania kosztów utrzymania rodziny, nie wykorzystywał w tym celu swoich możliwości zarobkowych, niełożył też na utrzymanie syna stron P. K. czego wyrazem są znaczne zaległości alimentacyjne. Z zeznań stron (protokół elektroniczny rozprawy z dnia 06 marca 2023 r.) jednoznacznie wynika, że jedynie pozwana przez cały okres trwania małżeństwa miała stałą pracę jako położna i to jej barkach spoczął obowiązek utrzymywania rodziny i opieki nad niepełnosprawnym synem. Nie zasługują przy tym na wiarę zeznania powoda, z których wynikać ma, że uzyskiwał dochody pracując bez umowy bowiem powód nie był w stanie wiarygodnie wskazać skali i wysokości uzyskiwanych dochodów. Powód nadto na skutek swoich działań doprowadziłby, gdyby pozwana nie podjęła działań w celu nabycia udziału we współwłasności prawa do lokalu w toku egzekucji, do utraty lokalu służącego zaspokajaniu mieszkaniowych potrzeb rodziny, podejmował zatem działania zmierzające do roztrwonienia wspólnego majątku stron. Pozwana własnym staraniem, zaciągając i spłacając kredyty doprowadziła do nabycia w toku sprzedaży licytacyjnej udziału we współwłasności prawa do lokalu przez syna stron, wyremontowała lokal i spłaciła zaległości z tytułu opłat należnych spółdzielni mieszkaniowej za korzystanie z lokalu.

Jak nadto wynika z zeznań pozwanej powód przejawiać miał agresywny stosunek do niej i syna, wszczynał awantury, dopuszczał się rękoczynów. Jakkolwiek nie znajduje potwierdzenia w zgromadzonym materiale dowodowym okoliczność, iżby powód miał dwukrotnie zostać skazany za przestępstwo znęcania się nad rodziną – w 2000 i w 2007 r., gdyż postępowanie w sprawie sygn. akt (...) zakończone zostało w dniu 10 lipca 2007 r., wyrokiem uniewinniającym powoda, to wskazać należy, że wyrokiem Sądu Rejonowego (...) w K. z dnia 22 grudnia 2000r., sygn. akt (...) powód został prawomocnie skazany na karę 10 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania kary na okres 2 lat próby za to, że w okresie od 28 marca 2000r. do sierpnia 2000r. w K. znęcał się psychicznie nad swoją żoną A. K. (1) w ten sposób, że znieważał ją słowami powszechnie uznanymi za obelżywe, groził jej pozbawieniem życia, a fizycznie w ten sposób, że w maju 2000r. poprzez pobicie jej pięściami po głowie, plecach i rękach oraz kopiąc spowodował u niej liczenie stłuczenia i zsinienia, które to obrażenia pociągnęły za sobą naruszenie czynności narządów ciała na okres poniżej 7 dni. Okoliczność ta sprawia, że zeznania pozwanej w zakresie, w jakim odnoszą się do agresywnego zachowania powoda względem niej uznać należy za w pełni wiarygodne. Podkreślić jednakże należy, że w uzasadnieniu wyroku zapadłego w sprawie sygn. akt (...), jak również wyroku z dnia 28 marca 2008 r., zapadłego w sprawie sygn. akt (...), wskazano że pozwana dobrowolnie opuściła wspólne mieszkanie, co czyni niewiarygodnym jej twierdzenia i zeznania w części, w jakiej odnoszą się do konieczności zamieszkania w ośrodku dla

osób dotkniętych przemocą. W uzasadnieniu wyroku zapadłego w sprawie sygn. akt (...) wskazano na konfliktowy i wybuchowy charakter pozwanej a nadto, iż sama dopuszczała się agresywnych zachowań wobec powoda,

Powyższe okoliczności przesądzają w ocenie Sądu o zasadności zarzutu pozwanej sprzeczności dochodzonego przez powoda roszczenia z zasadami współżycia społecznego. Biorąc pod rozwagę powołane wyżej okoliczności oraz znaczne obciążenia jakie zmuszona była i nadal jest pozwana ponosić w związku zaciąganiem i spłatą kolejnych kredytów na pokrycie potrzeb mieszkaniowych swoich i syna i naganne zachowanie powoda względem niej uznał Sąd za zasadne dalsze obniżenie przypadającej do zapłaty kwoty – nie w pełnym jednakże zakresie jak chciała tego pozwana, ale do połowy wysokości - uwzględniając, że pozwana także dopuszczała się agresywnych zachowań wobec powoda.

Mając powyższe na względzie Sąd Apelacyjny, na zasadzie art. 386 §1 k.p.c., częściowo zaskarżony wyrok w punktach 1. i 3. zmienił, obniżając należną do zapłaty od pozwanej na rzecz powoda kwotę do 45.000,00 zł i wobec uwzględnienia dochodzonego roszczenia w połowie zniósł koszty procesu pomiędzy stronami na podstawie art. 100 zdanie pierwsze k.p.c.

W pozostałej części Sąd Apelacyjny apelację, na podstawie art. 385 k.p.c., oddalił, a wobec uwzględnienia apelacji w połowie, na zasadzie art. 100 zdanie drugie k.p.c., zniósł koszty postępowania odwoławczego pomiędzy stronami.

Sąd Apelacyjny przyznał adwokatowi W. Ś. od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krakowie kwotę 4.050,00 zł, w tym podatek od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym. Ich wysokość Sąd Apelacyjny ustalił w oparciu o § 8 pkt 7 w zw. z § 16 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 3 i § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (tekst jedn.: Dz.U.2019.18 t.j.), z uwzględnieniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 kwietnia 2020 r. (SK 66/19, Dz. U. z 2020 r. poz. 769), a więc przy zastosowaniu § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U.2015.1800 ze zm.).